

Fietsroute: Fietsen rond Loenen

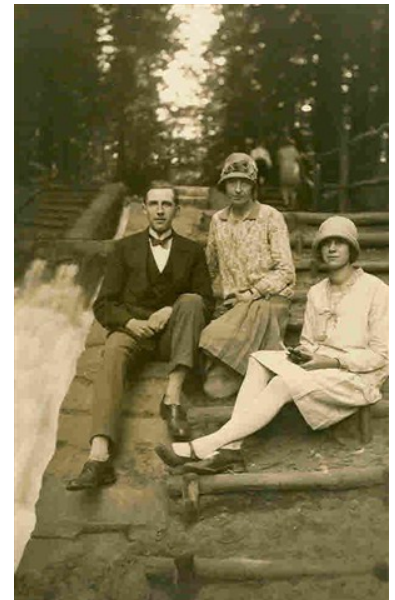
Deze fietsroute die ongeveer 12,5 km lang is, begint bij de Loenense waterval. Onderweg treft u een verrassende diversiteit aan erfgoed en monumenten aan. Een middeleeuws slagveld, een kasteel, een monumentale erebegraafplaats en roemruchte hotels uit vervlogen tijden. De tocht eindigt bij het voormalige station van Loenen. Tussendoor kunt u genieten van het bijzondere natuurlandschap op de grens van de Veluwe en het laagland tussen Apeldoorns kanaal en IJssel.

1. Loenense waterval

"'t Is geen Zwitsersche of Noorweegsche bergstroom, die donderend neerstroomt langs magtige klippen en wolken van schuim doet opstuiven in zijn geweldige verbolgenheid. Wij zouden wel dwaas moeten zijn, om iets dergelijks hier op de Veluwe te verwachten en verkeerd zouden wij doen, als wij de herinnering aan zulke overweldigende natuurtooneelen 't genoeggen lieten bederven, dat het gezicht van dezen Loenenschen waterval ons bereiden kan." Dit schreef de populaire reisschrijver dominee Jacobus Craandijk al in 1888 in zijn ' Nieuwe Wandelingen door Nederland'.

De Loenense waterval, met zijn verval van 15 meter de hoogste van Nederland, was op het moment dat Craandijk haar bezocht nog geen 20 jaar oud. In 1869 was de Vrijenbergspreng gegraven. Die liep van de sprengkop, een stukje ten zuiden van de Loenenseweg, naar het Apeldoorns Kanaal. De reden dat de spreng werd gegraven was ook zuiver functioneel: water aanvoeren voor het kanaal. De waterval was enkel en alleen aangelegd om het verval in goede banen te leiden.

Mede dankzij de aandacht van Craandijk echter ontwikkelde de waterval zich echter al snel tot een toeristische attractie van formaat. Er zijn weinig plekken op de Veluwe waarvan meer ansichtkaarten en souvenirs werden verkocht.

2. Hotel De Vrijenberg

P.J. Schut koos in de jaren '20 van de vorige eeuw een heel strategische plek voor zijn hotel/ pension: halverwege Beekbergen en Loenen en op een steenworp afstand van de Loenense waterval, de grootste toeristische attractie van de wijde omgeving. Om de toch al niet geringe garantie op succes nog te

vergroten, voorzag Schut, die zowel de eigenaar als bouwer was, zijn hotel van een imposante uitzichttoren.

Ruim honderdvijftig meter verder richting Loenen, aan de overkant van de weg, realiseerde hij bovendien een al even chique en modern ingerichte dependance met de naam 'De Bronckhorst'.

Gasten van 'Hôtel Belvédère', zoals De Vrijenberg toen heette, werden in de zomermaanden getraceerd op 'cabaret en dancing'; wie in de veronderstelling verkeert dat de 'Roaring Twenties' nooit op de Veluwe zijn neergestreken, heeft buiten P.J. Schut gerekend.

Naarmate de twintigste eeuw vorderde en de Nederlanders - zeker de meer welgestelden onder hen - hun vakantiebestemmingen steeds verder buiten de landsgrenzen kozen, raakte de De Vrijenberg in het slop. Aan het begin van de twintigste eeuw was het een asielzoekerscentrum en de laatste jaren bood het pand onderdak aan Oost-Europese arbeiders.

3. Vrijenberg

Tijdens de Gelderse Oorlogen in de 14e eeuw staan hertog Reinald III van Gelre en zijn broer Eduard lijnrecht tegenover elkaar. Reinald weet de horige en onderdrukte boeren van de Veluwe aan zijn kant te krijgen door hen vrijheid te beloven als ze de wapenen willen opnemen tegen zijn broer.

Vanaf de Veluwe trekken grote bendes boeren op naar Arnhem, een spoor van plundering en verwoesting achter zich latend. Arnhem sluit tijdig de stadspoorten en weet zo de 'vrije oorlog', zoals de boeren hun strijd noemen, af te weren.

Ondertussen stelt Eduard een aanzienlijk leger

samen. Hij en de andere edelen van de Veluwe willen koste wat kost de oude orde herstellen. Eduards leger en de boerenmacht treffen elkaar in 1356 vlakbij Loenen. De boeren zijn slecht georganiseerd en minder goed bewapend. Na een bloedige strijd vluchtten ze de onherbergzame gebieden van de Veluwe op. Zo voor en na keren ze terug naar waar ze vandaan kwamen - opnieuw onvrij.

Alleen de plek waar zij hun laatste slag leverden herinnert nog aan hun strijd. Deze is sindsdien de Vrijenberg gaan heten.

Bijna zes eeuwen later, in de jaren '20 van de twintigste eeuw, liet architect J.H. Mulder zich inspireren door de vrijheidstrijd van de Middeleeuwse boeren. Zijn winnende ontwerp voor het socialistische Trøelstraord in Beekbergen was getiteld 'Vrijenberg 1354'.

4. Ereveld Loenen

Het ereveld Loenen, een gemeentelijk monument, is een oorlogsbegraafplaats die niet beantwoordt aan het stereotiepe beeld: geen strakke rijen witte kruisen. De graven liggen in gebogen lijnen verspreid langs slingerende bospaden. Ze zijn gemarkeerd door eenvoudige, liggende stenen. De opschriften maken duidelijk dat het in nog een opzicht een ongewone oorlogsbegraafplaats is: er zijn wel militairen begraven, maar toch vooral burgers, mannen zowel als vrouwen, in totaal bijna 3900 mensen. De meesten zijn eerder op een andere plek begraven geweest, maar dit is hun laatste rustplaats. Op het ereveld vinden nog regelmatig herbegravingen plaats. Het gaat om oorlogsslachtoffers die op verschillende plaatsen en onder uiteenlopende omstandigheden sinds 9 mei 1940 zijn omgekomen. Militairen uit de meidagen van 1940, krijgsgevangenen, verzetsstrijders, bombardementsslachtoffers, joden, Engelandvaarders, onderduikers, represailleslachtoffers, dwangarbeiders, concentratiekampslachtoffers, leden van de koopvaardij, slachtoffers van de Japanse bezetting van

Nederlands-Indië, maar ook slachtoffers van latere conflicten, zoals de politionele acties in Nederlands-Indië, de Koreaoorlog én van vredesmissies. Meer dan 100 stenen hebben de vermelding 'Onbekende Nederlander'.

Het ereveld is op 18 oktober 1948 door Prinses Wilhelmina ingewijd.

5. The Sound of Music in Loenen

Aan de Dalenk 26 in Loenen, op het hoogste punt van de omgeving, staat het huis waar in de zomer van 1939 de beroemde familie Von Trapp een tijdje verbleef. Hun verhaal is wereldberoemd en diende als inspiratie voor de onvergetelijke film en musical *The Sound Of Music*. Door het uitzicht over de glooiende velden heeft de woning de naam "de Uitkijk" meegekregen. Als de familie daar in de tuin hun repertoire oefende, waanden ze zich misschien wel in een Oostenrijkse alpenweide.

Voordat de Von Trapps naar de Verenigde Staten emigreerden, gaven zij als dank voor hun ontvangst in Loenen een 'afscheidsconcert' voor de Katholieke [kerk St. Antonius Abt](#) aan de Hoofdweg in Loenen. Het werd een gedenkwaardig concert waar Loenenaren nog lang mooie herinneringen aan bewaarden.

Het buitenhuis 'De Uitkijk' was eigendom van de Nederlandse bankier Menten. Menten en Von Trapp kenden elkaar van de antroposofische beweging. In de tijd dat de Von Trapps in Oostenrijk woonden, kregen zij met enige regelmaat financiële steun van de schatrijke Menten.

Klik op 'Video' hieronder om een item te zien dat Omroep Gelderland maakte over de Von Trapps in Loenen.

6. Landgoed Groenouwe

Wolter Broese maakte zijn fortuin in de suikerteelt in Nederlands-Indië. In 1891 keerde hij met zijn vrouw en zeven kinderen terug naar Nederland, waar hij zich vestigde in Den Haag.

Om te voorkomen dat zijn familieleden van elkaar vervreemd zouden raken, vatte Wolter het plan op om een familiehotel te bouwen in Loenen op de Veluwe. Zoon Dolf die opgeleid was tot bouwkundig ingenieur ontwierp het gebouwencomplex. Zeker op het platteland van de Veluwe met zijn bescheiden en kleinschalige bebouwing, was de omvang van het familiehotel indrukwekkend.

In de toeristische gids van 1929 werd er met ontzag over gesproken: *"Aan den rechterkant van den Eerbeeksch en weg zien we in de verte een donker massief gebouw boven het geboomte uitsteken. Dat is 'Groenouwe'. Ieder kent het als het 'Familiehuys', waar de leden van de familie Broese van Groenou, als in een eigen hotel komen logeeren. De bosschen en terreinen van de omgeving behooren er bij. Een vijver om te zwemmen ontbreekt niet, evenmin als tennis- en golfbanen. Niet minder dan zestig kamers bevat het gebouw en het is des zomers geregeld bezet."*

Het landhuis werd in 1945 door brand geheel verwoest. Wel behouden gebleven is het eveneens door Dolf ontworpen en in 1925 gerealiseerde Columbarium; het familiemausoleum van Wolter Broese van Groenou en zijn nazaten. Dit is een [Rijksmonument](#).

Open de bijlage hieronder om meer te lezen over Hotel Zilven en zijn bijzondere geschiedenis.

Voor meer foto's van Groenouwe en biografische informatie over Dolf Broese van Groenou: zie de [website van het NAI](#).

7. De Hunekamp

De wasserij De Hunekamp is al meer dan een eeuw op deze plek gevestigd, sinds 1894, om precies te zijn; het jaar waarin A.J. Aarnink hier zijn wasserijbedrijf startte. Zoals zoveel wasserijen op de Veluwe was De Hunekamp vóór die tijd een papiermolen. Die molen stond er al vanaf 1666 en was toen in bezit van Allard Hackfort, de heer van [Kasteel ter Horst](#).

Aarnink timmerde het waterrad aan twee kanten dicht en vormde het op die manier om tot een reuzenwastrommel. Via een luik aan de zijkant kon de was geladen en weer eruit gehaald worden. Vanaf 1908 werd de natuurlijke aandrijfkracht van de sprengenbeek vervangen door een stoommachine. In 1919 ging de wasserij in vlammen op. Het jaar daarop werd een nieuw bedrijfsgebouw opgetrokken.

Momenteel is De Hunekamp een bedrijfsverzamelgebouw voor technologiebedrijven. Het pand staat vanwege zijn cultuurhistorische waarde en vanwege zijn markante dakconstructie op de monumentenlijst van de gemeente Apeldoorn.

8. Kasteel Ter Horst

Wijnand Hackfort, burgemeester van Arnhem, liet hier in 1557 een kasteel bouwen. De neo-classicistische gevel aan de ingangszijde werd eind 18e eeuw aangebracht. Die zijde van het kasteel was tot dat moment overigens de achterkant van het kasteel.

De Hackforts waren niet onbemiddeld en huwden rijke echtgenotes. Hun weelderige invloed is terug te zien in het interieur, bijvoorbeeld aan de gesneden houten wenteltrap, de fraaie tegelwanden, de luidklokken in het torentje en veel geschilderde familieportretten.

In en van de bijgebouwen bevindt zich een schuilkapel waar rooms-katholieken uit de omgeving in het geheim ter kerke konden gaan. Het familiegraf van de Hackforts is in Loenen naast de [rooms-katholieke kerk St. Antonius Abt.](#)

Zeven generaties lang bewoonden de Hackforts het kasteel en ook na hun vertrek is het kasteel bijna altijd bewoond geweest door de eigenaren.

Kasteel Huis Ter Horst is een [rijksmonument](#).

In CODA Archief bevinden zich de [Markearchieven van de Loenermark 1537-1865](#). Deze zijn afkomstig uit het Archief van het Huis Ter Horst.

9. Station Loenen

Loenen was vroeger een belangrijk station voor de spoorlijn Apeldoorn - Dieren. In Loenen werd hout uit de bossen van de Veluwe verzameld en vervoerd via Dieren naar Limburg, waar het in de Limburgse Staatsmijnen gebruikt werd. Het station, dat net als stations van Beekbergen, Eerbeek en Dieren, was ontworpen door K.H. van Brederode, is in 1980 gesloopt.

[Open deze route binnen Geheugen van Apeldoorn](#)

